ВІДГУК
офіційного опонента, доктора філософії в галузі права
Романова Максима Юрійовича
на дисертацію Гальченко Вікторії Сергіївни на тему
«Належність і допустимість електронних доказів у кримінальному провадженні», подану до захисту у спеціалізовану вчену раду Національної академії внутрішніх справ на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Стрімкий розвиток цифрових технологій та широке використання електронних засобів комунікації зумовлюють необхідність удосконалення правового регулювання питань, пов'язаних із використанням електронних доказів у кримінальному провадженні. Формування належного нормативного механізму їх збирання, фіксації, дослідження та оцінки сприятиме підвищенню ефективності кримінального судочинства, забезпеченню належного захисту прав його учасників і вдосконаленню протидії кримінальним правопорушенням, учиненим із використанням сучасних інформаційних технологій.

Відомо, що доказову базу у кримінальному провадженні становлять показання, речові докази, документи та висновки експертів, за допомогою яких встановлюються обставини, що мають значення для правильного вирішення кримінального провадження. При цьому будь-які фактичні дані можуть набути статусу доказів лише за умови їх оцінки з позицій належності, допустимості, достовірності та достатності. Процесуальний порядок роботи з доказами, зокрема їх збирання, фіксації та використання, визначений кримінальним процесуальним законодавством. Разом із тим особливості процесуального поводження з електронними доказами врегульовані недостатньо повно, що нерідко породжує труднощі під час їх використання у кримінальному провадженні та може впливати на вирішення питання щодо їх допустимості.

Відповідно до положень ст. 85, 86 КПК України доказ є допустимим, якщо його отримано в порядку, визначеному законом, а належним – якщо він прямо чи опосередковано підтверджує або спростовує обставини, які входять до предмета доказування, а також дає змогу встановити достовірність чи недостовірність інших доказів або можливість їх використання у кримінальному провадженні.

Аналіз результатів проведеного авторкою емпіричного дослідження у поєднанні з науковими підходами до розуміння природи електронних доказів засвідчує, що питання їх належності, допустимості та процесуального статусу залишаються дискусійними як у правозастосовній діяльності, так і в доктрині кримінального процесу. Це обумовлює необхідність подальшого вдосконалення положень КПК України в частині нормативного визначення електронних доказів, їхніх юридичних ознак та особливостей використання у кримінальному провадженні.

Разом із тим розвиток цифрових технологій, активне впровадження електронних сервісів, а також особливості функціонування правової системи в умовах воєнного стану зумовлюють необхідність подальшого вдосконалення

наукових підходів і процесуального регулювання використання електронних доказів у кримінальному провадженні.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження становлять праці вітчизняних і зарубіжних учених у галузі кримінального процесу, криміналістики, кримінального права, загальної теорії держави і права та інших юридичних наук. Нормативну основу роботи складають Конституція України, міжнародні договори, законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти, що регулюють питання доказування, а також акти МВС України і Національної поліції України. Інформаційну базу дослідження формують статистичні матеріали, судова практика, довідкові джерела, проєкти нормативно-правових актів і наукові публікації.

Таким чином, наявність дискусійних аспектів теоретичного осмислення інституту електронних доказів, а також потреба в подальшому вдосконаленні кримінального процесуального законодавства щодо забезпечення їх належності та допустимості свідчать про актуальність обраної тематики дослідження.

Повнота викладу наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації, у наукових працях. Основні положення та висновки дослідження, сформульовані в дисертації, відображено в 9 наукових публікаціях, серед яких п’ять статей – у наукових фахових виданнях України, визначених МОН України як фахові з юридичних наук, чотири тези доповідей, які оприлюднено на всеукраїнських і міжвідомчих науково-практичних конференціях.

Дисертацію підготовлено й оформлено відповідно до встановлених вимог, що ставляться до дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Робота викладена державною мовою, відзначається логічною структурою, послідовністю викладу матеріалу та належним рівнем наукової аргументації. Основні результати дослідження є обґрунтованими, характеризуються елементами наукової новизни та мають практичну спрямованість.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення зі змістом анотації, текстом дисертації та науковими публікаціями Гальченко В.С. дає підстави дійти висновку, що результати проведеного дослідження є належним чином обґрунтованими та характеризуються достатнім рівнем достовірності. Наукові положення, висновки й рекомендації, сформульовані авторкою, ґрунтуються на аналізі сучасних доктринальних підходів, положень національного законодавства, матеріалів судової та правозастосовної практики, а також результатів власних емпіричних досліджень. Логіка побудови роботи, зміст її структурних елементів і використаний методологічний інструментарій відповідають поставленій меті та визначеним завданням дослідження.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Наукова новизна дисертаційної роботи полягає в комплексному дослідженні проблем належності та допустимості електронних доказів у кримінальному провадженні та формуванні авторського бачення напрямів удосконалення кримінального процесуального законодавства у цій сфері. На основі

аналізу доктринальних положень, чинного законодавства та практики його застосування авторкою запропоновано низку нових наукових підходів і законодавчих ініціатив, спрямованих на вдосконалення процесуального порядку роботи з електронними доказами.

До найбільш вагомих результатів дослідження слід віднести пропозиції щодо нормативного врегулювання порядку вилучення, копіювання та процесуальної фіксації електронних (цифрових) даних із визначенням обов'язкових реквізитів відповідного процесуального документа, а також обґрунтування доцільності доповнення КПК України окремими положеннями, присвяченими електронним доказам. На увагу заслуговує запропонований авторкою підхід до визначення спеціальних критеріїв належності й допустимості електронних доказів з урахуванням особливостей окремих категорій цифрових даних, а також деталізація вимог до процесуального оформлення слідчих (розшукових) дій, пов'язаних із їх отриманням.

Практичний інтерес становлять висновки щодо специфічних властивостей електронних доказів, зумовлених їх нематеріальною природою, необхідністю використання спеціальних технічних засобів для їх дослідження, забезпечення цілісності та автентичності цифрової інформації, а також особливостями співвідношення понять оригіналу, дубліката й копії електронного документа.

Практичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає в їх можливості використання як у науковій, так і в правозастосовній діяльності. Запропоновані авторкою висновки та рекомендації можуть бути враховані під час удосконалення кримінального процесуального законодавства, зокрема в процесі підготовки законодавчих змін, спрямованих на врегулювання порядку використання електронних доказів у кримінальному провадженні. Окремі положення роботи вже знайшли практичне застосування в діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, що підтверджується відповідним актом впровадження. Крім того, результати дослідження можуть бути використані для подальшого розвитку наукових досліджень у сфері кримінального процесу, а також у навчальному процесі під час викладання дисциплін кримінально-процесуального циклу.

Оцінка змісту дисертації та її оформлення. Дисертаційна робота Гальченко Вікторії Сергіївни за своєю структурою є цілісним, логічно завершеним науковим дослідженням. Структурно дисертація складається з анотації, вступу, трьох розділів, що містять вісім підрозділів, висновків, списку використаних джерел (163 найменування на 19 сторінках) і чотирьох додатків (на 17 сторінках). Повний обсяг дисертації становить 207 сторінок, із них обсяг основного тексту – 155 сторінок.

Перший розділ дисертації присвячено дослідженню теоретичних засад становлення інституту електронних доказів у кримінальному процесі та аналізу сучасних наукових підходів до визначення їх правової природи. Авторкою здійснено системний аналіз доктринальних джерел, досліджено співвідношення понять «електронний доказ», «електронний документ», «оригінал» і «копія», а також висвітлено особливості їх процесуального значення. Заслуговує на увагу проведений порівняльно-правовий аналіз міжнародного досвіду та практики

Європейського суду з прав людини, що дозволило окреслити перспективні напрями розвитку національного кримінального процесуального законодавства у сфері цифрового доказування. Загалом матеріал першого розділу характеризується логічною структурою, належним рівнем теоретичного узагальнення та створює необхідне підґрунтя для подальшого дослідження заявленої проблематики.

У другому розділі основну увагу зосереджено на дослідженні критеріїв належності та допустимості електронних доказів, їх процесуальних особливостей і взаємозв'язку зі стандартами доказування. Авторкою комплексно проаналізовано існуючі наукові підходи та судову практику, запропоновано власне бачення окремих аспектів удосконалення кримінального процесуального регулювання, зокрема щодо процесуального оформлення цифрових доказів, забезпечення їх автентичності та цілісності. Позитивно слід оцінити прагнення авторки поєднати теоретичні положення із практичними аспектами діяльності органів досудового розслідування, що підвищує прикладну цінність проведеного дослідження.

У третьому розділі дисертації авторкою комплексно досліджено особливості використання електронних доказів на стадіях досудового розслідування та судового провадження. Основну увагу приділено аналізу процесуального порядку вилучення, копіювання, фіксації та подальшого використання цифрової інформації як джерела доказів, а також узагальненню сучасної судової практики щодо оцінки електронних доказів. Позитивної оцінки заслуговує здійснений аналіз законодавчих змін, спрямованих на вдосконалення порядку роботи з електронними даними, а також обґрунтування необхідності подальшої деталізації процесуальних процедур, пов'язаних із забезпеченням їх автентичності, цілісності та належного документування. Науковий інтерес становить проведене авторкою узагальнення практики національних судів, що дозволило виокремити актуальні тенденції у підходах до оцінки цифрової інформації, визначити проблемні аспекти застосування чинного кримінального процесуального законодавства та окреслити можливі шляхи їх вирішення. Важливим є також використання порівняльно-правового підходу під час аналізу зарубіжного досвіду та сучасних міжнародних стандартів цифрового доказування, що сприяло формуванню обґрунтованих пропозицій щодо подальшого розвитку національного законодавства. Загалом третій розділ характеризується практичною спрямованістю, належним рівнем наукової аргументації, логічністю викладу матеріалу та органічно завершує проведене дисертаційне дослідження, поєднуючи теоретичні положення з потребами сучасної правозастосовної практики.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Результати дисертаційного дослідження В.С. Гальченко мають як теоретичне, так і прикладне значення та можуть бути використані у подальших наукових дослідженнях, присвячених проблематиці електронних доказів і доказування у кримінальному провадженні. Окремі положення роботи можуть бути враховані у правотворчій діяльності під час удосконалення кримінального процесуального законодавства, а також у практиці органів досудового розслідування під час вирішення питань, пов'язаних зі збиранням, фіксацією, дослідженням та оцінкою електронних доказів. Крім того, матеріали дисертації

можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти під час викладання дисциплін кримінально-процесуального спрямування, підготовки навчально-методичного забезпечення, а також при розробленні наукових і науково-практичних праць.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації. Загалом позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження Гальченко Вікторії Сергіївни на тему «Належність і допустимість електронних доказів у кримінальному провадженні», слід зазначити, що окремі положення роботи мають дискусійний характер, потребують додаткової аргументації або можуть бути предметом подальшої наукової дискусії. Водночас наведені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та мають переважно рекомендаційний характер.

1. У підрозділі 1.1 авторкою обґрунтовується необхідність законодавчого закріплення поняття «електронні (цифрові) докази» як самостійного виду доказів у кримінальному провадженні. Водночас у роботі недостатньо повно розмежовано категорії «електронний доказ», «електронний документ», «комп'ютерні дані» та «електронна інформація», які в науковій літературі й законодавстві використовуються в різному значенні. Більш ґрунтовне визначення співвідношення цих понять дозволило б посилити теоретичне підґрунтя запропонованої авторської концепції.

2. Заслуговує позитивної оцінки проведений аналіз міжнародного досвіду використання електронних доказів. Разом із тим окремі положення розділу мають переважно оглядовий характер і не завжди супроводжуються висновками щодо можливості їх практичної імплементації в умовах українського кримінального процесу. З огляду на це доцільним видавалося б більш детально визначити, які саме положення зарубіжного законодавства можуть бути адаптовані до національної правової системи, а впровадження яких потребуватиме суттєвої зміни існуючої моделі кримінального провадження.

3. У підрозділі 3.1 авторкою запропоновано низку рекомендацій щодо вдосконалення порядку вилучення, копіювання та процесуального оформлення електронних доказів. Водночас окремі законодавчі пропозиції, зокрема щодо запровадження нових статей КПК України та розширення змісту процесуальних документів, потребували б додаткового обґрунтування з точки зору їх практичної реалізації, співвідношення з чинними положеннями Кодексу та можливого впливу на ефективність досудового розслідування.

Відсутність порушень академічної доброчесності. За результатами вивчення тексту дисертаційного дослідження, наукових публікацій здобувача, а також звіту, щодо перевірки тексту дисертаційної роботи на плагіат, відповідно до Положення про академічну доброчесність у Національній академії внутрішніх справ затвердженого Рішенням Вченої ради НАВС від 27.04.2026, протокол №8/4-3, фактів порушень академічної доброчесності не виявлено. Дисертація оформлена згідно з нормативними вимогами, передбаченими для такого виду робіт, написана державною мовою з дотриманням наукового стилю. Дисертаційна робота Гальченко Вікторії Сергіївни є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею, має високу теоретичну та практичну цінність, а її результати можуть бути

використані для вдосконалення законодавства, правозастосовної практики та освітнього процесу. Авторка продемонструвала ґрунтовні знання, аналітичні здібності та вміння пропонувати науково обґрунтовані рішення актуальних проблем.

На підставі вищенаведеного вважаю, що дисертація **Гальченко Вікторії Сергіївни** на тему: «Належність і допустимість електронних доказів у кримінальному провадженні»: за своїм змістом відповідає спеціальності 081 «Право» в межах галузі знань 08 «Право», вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах)», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2016 р. № 261, наказу Міністерства освіти і науки України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 р. № 40 і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44, а її авторка на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 – Право зі спеціальності 081 – Право.

Офіційний опонент:
Старший науковий співробітник науково-дослідної лабораторії превентивної діяльності та соціологічних досліджень Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
доктор філософії з права **Максим РОМАНОВ**

Підпис засвідчую:
Проректор Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України **Олександр ЮНІН**